

Local Economic and Employment Development
Business Clusters: Promoting Enterprise in Central and Eastern Europe

Summary in Slovenian

Razvoj lokalnega gospodarstva in zaposlovanja
Poslovni grozdi: Spodbujanje gospodarstva v srednji in vzhodni Evropi

Povzetek v slovenskem jeziku

Povzetek

»Grozdi« – lokalne koncentracije vodoravno ali navpično povezanih podjetij, ki so skupaj s podpornimi organizacijami specializirana za opravljanje sorodnih dejavnosti.

Vse od objave knjige »The Competitive Advantage of Nations« (Konkurenčne prednosti narodov – Macmillan, London) Michaela Porterja leta 1990, grozdi burijo domišljijo tako načrtovalcev politike, kot tudi podjetnikov. V globaliziranem svetu, kjer morajo mala in srednje velika podjetja vse pogosteje tekmovati z mednarodno konkurenco, grozdi pomembno vplivajo na konkurenčnost podjetij, s tem da povečujejo produktivnost, inovativnost in organiziranost podjetij.

Zaradi prednosti, ki so povezane s paletto aglomeratskih gospodarstev, so grozdi vzbudili precejšnje zanimanje pri oblikovalcih politike, ki želijo spodbuditi inovacije v rastočih industrijskih sektorjih, kot so biotehnologija in telekomunikacije, ter podpreti razvoj lokalnega gospodarstva na ogroženih območjih in regijah. Vlade v srednji, vzhodni in jugovzhodni Evropi so spoznale, da je spodbujanje poslovniškega duha na lokalni ravni ključnega pomena za doseganje trajnostne gospodarske rasti in spodbujanje uravnoveženega regionalnega gospodarskega razvoja. Grozdi, pri katerih je potrebno medsebojno sodelovanje podjetnikov in lokalnih ustanov, sodelovanje tako lokalnih, kot zveznih nivojev vlade in usklajevanje številnih področij politike, nudijo možnosti

za vzpodbujanje dinamike lokalnih gospodarstev. Prav zaradi tega se je v zadnjih letih število politik in pobud na področju grozdov močno povečalo. Ali grozdi nastajajo samo spontano ali pa je njihovo nastajanje mogoče tudi formalno spodbujati? Kakšno vlogo pri tem igrajo javni organi? Katera politika je najučinkovitejša? To so samo nekatera izmed številnih vprašanj, o katerih poteka burna razprava.

Danes se države, po tem ko so pred več kot desetletjem uspešno opravile prehod iz socialističnih gospodarskih sistemov na tržno gospodarstvo, navidezno soočajo z istimi izzivi, kot druge države OECD (Organizacije za gospodarsko sodelovanje in razvoj) in sicer z izzivi, kako povečati mednarodno konkurenčnost svojih gospodarstev. Močna regionalna nesorazmerja zaradi premočnega zanašanja na tradicionalno industrijo in kmetijstvo, ki mednarodno ni konkurenčno; regionalna nesorazmerja zaradi neenakomerne porazdelitve neposrednih tujih investicij; neenakomerna porazdelitev moči v odnosih med majhnimi podjetji in mednarodnimi investitorji; potreba po uveljavljanju neposrednih tujih investicij in podobna vprašanja v zvezi z znanjem. Ta vprašanja so v naprednih kapitalističnih gospodarstvih še predobro poznana. V primeru držav, ki so šele pred kratkim izpeljale politične in gospodarske preobrazbe, so ta vprašanja potencirana glede na njihovo jakost in sočasnost. Te razmere še dodatno otežuje pomanjkanje socialnega kapitala, ki je značilen za večino post-komunističnih držav. Politike so neuspešne ravno zaradi pritiskov, do katerih prihaja zaradi hitrosti sprememb in medsebojne povezanosti reform, ki se izvajajo istočasno. Pomembno vprašanje predstavlja tudi pomanjkanje usposobljenih razvijalcev na področju interdisciplinarnega razmišljanja, tako znotraj, kot tudi izven ministrstev.

Cilji

Ta dokument daje pregled nad aglomeracijo podjetij v **Sloveniji, Češki republiki, na Poljskem in Madžarskem** ter ocene njegovih lokalnih, nacionalnih in mednarodnih razsežnosti, z vidika mej, vplivov in povezav. Prvi del navaja teoretično ozadje, znotraj katerega je zasnovan koncept grozdov in v prvem poglavju obravnava vprašanja v zvezi z metodologijo. V drugem delu je posebna pozornost posvečena konceptu socialnega kapitala, ki predstavlja ključni element pri izgradnji grozdov in njihovem vzdrževanju, predvsem v post-komunističnih državah.

Drugi del dokumenta je posvečen posameznim študijam primera države Slovenije, Slovaške, Poljske, Madžarske in Češke republike, kjer so predstavljeni primeri grozdov na lokalnem in regionalnem nivoju, vključno s primeri povezav z mednarodnim gospodarstvom, kot tudi s podpornim okvirom politik držav. Pet študij primerov predstavlja posnetek pojava nastajanja grozdov v srednji Evropi in daje vpogled na smernice gospodarskega razvoja s ciljem zagotavljanja informacij pri ustvarjanju gospodarske in industrijske politike. Poleg tega je namen dokumenta širjenje inovativnih praks na področju grozdenja, ki so bile razvite in se izvajajo v srednji, vzhodni in jugovzhodni Evropi.

(i) Obstoječi grozdi

Slovenski pristop »dinamičnih koncentričnih krogov«, ki spodbuja grozdenje MSP okrog, v večini primerov, velikega vodilnega podjetja, je v letu 2003 vzpodbudil nastanek enajstih institucionaliziranih grozdov, v katerih je 700 podjetij, ki sodelujejo na več kot 150 skupnih projektih na področjih, kot so trženje, proizvodnja, raziskave in razvoj ter internacionalizacija.

(ii) Politika grozdov

Slovenija se je za grozde začela zanimati proti koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja, medtem ko se je poskušala spoprijeti z velikim zaostankom produktivnosti slovenske industrije v primerjavi s povprečjem v EU. V nasprotju s preostalimi štirimi obravnavanimi državami, se je Slovenija odločila uvesti koncept grozdenja na sistematičen in celovit način, z namenom doseganja dolgoročnih ciljev gospodarske politike. Grozdi so bili vgnježeni v samo središče proaktivne industrijske politike, katere cilj je podpirati MSP, nadgrajevati nivoje produktivnosti in inovativne potenciale slovenske industrije, s pomočjo precejšnih sredstev tako v denarju, kot tudi v dejanih, namenjeni samemu postopku.

(iii) Možnosti za izboljšavo

Čeprav je poznavanje prednosti koncepta grozdov že prodrlo v gospodarske kroge, je samo delovanje grozdov še vedno oteženo zaradi premajhnega zaupanja med velikimi in majhnimi podjetji.

(iv) Koristne informacije za druge države

Poglavje o slovenskih grozdih daje ključni vpogled v zasnovo slovenske gospodarske politike, predvsem glede grozdov v obdobju od 1999 do 2006. Podaja opis izvajanja opredelitve grozdov v Sloveniji po korakih, ki je služil kot osnova za pripravo slovenske politike grozdov. Prav tako pa z opisovanjem postopnega procesa izgradnje grozdov obravnava tudi težave pri samem spo grozdov.

(i) Obstoječi grozdi

Namen študije slovaških grozdov je bil preučiti lokacijo in obnašanje grozdov domačih in tujih podjetij s pomočjo kvalitativnih in kvantitativnih sredstev, ki glede na lokacijske količnike določajo 46 »prostorskih koncentracij«.

(ii) Politika grozdov

Podpora majhnim in srednje velikim podjetjem (MSP) je bila, kot primarni cilj na vseh nivojih upravljanja, vzpostavljena že v zgodnjih devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Vendar pa se na Slovaškem kljub priporočilom mednarodnih agencij, vključno

z organizacijo Združenih narodov za industrijski razvoj, Organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj ter Evropsko komisijo, ne uporablja nikakršen grozdni pristop, ne pri analizah politik, ne na nivoju razvoja politike. Nekaj vzporednic k grozdnem pristopu je mogoče najti v politikah, ki jih uporabljajo v slovaški avtomobilski industriji in industrijskih parkih, čeprav so ta razvoj spodbuja predvsem prihod neposrednih tujih investicij (FDI) in zaskrbljenost na področju politike zaposlovanja.

(iii) Možnosti za izboljšavo

Usmerjenost v grozde izpostavlja dejstvo, da različna področja politik neposredno vplivajo na nacionalno konkurenčnost, dejstvo ki je predvsem v vladnih krogih pogosto zanemarjeno. Priporočljivo je, da Slovaška izkoristi prednosti tega orodja politike za obveščanje oddelka za načrtovanje politike regionalnega razvoja.

(iv) Koristne informacije za druge države

Grozdi nudijo način za organizirano razmišljanje o medsebojno povezanih področjih politike, ki pomagajo pri koordiniranju in usmerjanju politik, med drugim na področju znanosti in tehnologije, izobraževanja in usposabljanja ter izvoza in promocije tujih investicij.

Poljska

(i) Obstoječi grozdi

Po gospodarski preobrazbi poljski grozdi v tradicionalnih in visokotehnoloških panogah predstavljajo močan regionalni element, s spontanim mreženjem od spodaj navzgor. Nastajajoči regionalni inovacijski sistemi kažejo veliko podrobnosti z grozdi, predvsem v visokotehnoloških sektorjih.

(ii) Politika grozdov

Na Poljskem je koncept grozdov, kot orodja politike, popolnoma nov, vedno bolj pa raste zanimanje za mreženje, kar je vidno predvsem pri inovativni politiki. V začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja so samoupravne skupnosti pričele delovati na lokalnem nivoju, z regionalnim razvojem, ki so ga upravljale samoupravne regije, nastale po decentralizacijski reformi v letu 1999. Na celotnem področju Poljske se regionalne inovacijske strategije izvajajo kot pomemben del regionalnih razvojnih strategij.

(iii) Možnosti za izboljšavo

Opredelitev grozdov in predstavljene regionalne študije kažejo, da na Poljskem obstaja velik potencial za razvoj konkurenčnih struktur grozdov. Vendar pa pregled politike in ustanov, ki podpirajo mala in srednje velika podjetja kaže, da do sedaj niso bili sprejeti še nobeni ukrepi za nastajanje grozdov.

(iv) Koristne informacije za druge države

Poljska agencija za razvoj podjetništva lahko nudi model politik, ki vodi v razvoj grozdov, s čimer je Konzorciju za MSP v javnih naročilih zagotovljena finančna pomoč, prav tako pa tudi odobritve za konsolidacijo ali skupna vlaganja, sestavljanje skupin proizvajalcev ali dobavnih/trgovskih omrežij za ustvarjanje skupnega trženja.

Madžarska

(i) Obstoječi grozdi

Madžarska je uspešno izpeljala gospodarsko tranzicijo in pri tem izkoristila svojo geografsko lego ter privabila največji delež neposrednih tujih investicij v srednji in vzhodni Evropi. V zadnjem letu je na Madžarskem prišlo do nastajanja grozdov v številnih industrijskih panogah, od avtomobilskega sektorja, logistike do gradbeništva in turizma. Strojna in avtomobilska industrija, ki temeljita na investicijah in ata izvozno usmerjeni (na primer Panonski avtomobilski grozd, PANAC, predstavlja 10 % BDP), sta imeli pri tem razvoju vodilno vlogo.

(ii) Politika grozdov

Glede na »Načrt Széchenyi« Ministrstva za gospodarstvo za leto 2000 je bilo 21 konzorcijev podjetij uradno priznanih kot grozdi, ki prejemajo državno podporo. Prve analize pa kažejo, da je s statističnimi dokazi podprta le ene tretjina od vseh prepoznanih grozdov.

(iii) Možnosti za izboljšavo

Velike multinacionalke v madžarskem gospodarstvu igrajo zelo pomembno vlogo in zajemajo izjemen delež nacionalnega BDP, izvoznih dejavnosti ter dejavnosti raziskav in razvoja. Vendar pa je bila rast koncentrirana samo v zahodnih delih države, med zahodnim in vzhodnim delom pa zeva velik razkorak. Izgradnja grozdov je bila v veliki meri vzpodbujana s pomočjo tujih investicij, domači grozdi pa so nastajali počasi.

(iv) Koristne informacije za druge države

Nedavna upočasnitev gospodarske rasti je izpostavila preveliko madžarsko odvisnost od neposrednih tujih investicij, kar je še poudarilo potrebo po nadomestnih strategijah gospodarskega in regionalnega razvoja, kot je Panonska gospodarska pobuda. Panonska gospodarska pobuda (PGK), ustanovljena leta 2001, teži k vzpostavljanju sodelovalnega partnerstva med regionalnimi in gospodarskimi razvojnimi organizacijami, s ciljem vse večjega vključevanja tako privatnih sredstev, kot tudi pomoči iz mednarodnih finančnih ustanov v regionalen razvoj. Zagotavlja skupno regionalno platformo za avtomobilске, lesne, elektronske, termalne in sadne grozde, ki predstavljajo okvir za gospodarski razvoj, temelječ na omrežju, v zahodnem Podonavju in s tem razširja obseg podjetij, ki prispevajo k gospodarski dinamiki regije.

(i) Obstoječi grozdi

Pojav grozdenja na Češkem vključuje tako koncentracije podjetij v starih industrijskih območjih (kot sta metalurgija in strojništvo na Moravskem), kot tudi dobaviteljsko mrežo na ravni države za velika mednarodna podjetja, kot je Volkswagen/Škoda. Istočasno pa MSP pričenjajo z ustanavljanjem grozdov po načelu od spodaj navzgor, z namenom premagovanja neenakomerno porazdeljenih razmerij moči v dobaviteljskih mrežah, ne glede na to ali se soočajo z mednarodnimi verigami supermarketov ali avtomobilsko industrijo.

(ii) Politika grozdov

Čeprav je koncept grozdov v Češki republiki še vedno relativno nov, je veliko vladnih programov usmerjenih v podjetniško sodelovanje in razvoj MSP na splošno. Podjetnikom med drugim nudijo splošno podporo tudi Zveza tehnoloških parkov, svetovalna agencija Čeških partnerjev, ki vlagajo v skupne projekte in Češki inovacijski center. Češka agencija za tuja vlaganja (Czechinvest) še posebej izstopa kot pomemben dejavnik pri razvoju grozdov, katerih nastajanje vzpodbujajo neposredne tuje investicije, pri tem pa za strateške investitorje koordinira ustanavljanje industrijskih con in raziskave.

(iii) Možnosti za izboljšavo

Obstaja velik potencial za čezmejno sodelovanje, ki bi lahko uživalo omenjeno podporo: Avtorji pričakujejo nastanek nadnacionalnega večplastnega avtomobilskega grozda v srednji Evropi, s svojim središčem v severovzhodnem delu Češke republike, ki bo dosegljiv tudi Poljski, Slovaški in Madžarski.

(iv) Koristne informacije za druge države

Od leta 2000 je češko Ministrstvo za industrijo in trgovino skupaj s Češko-Moravsko banko za garancije in razvoj omogočilo črpanje sredstev, ki so bila namenjena za spodbujanje sodelovanja med podjetji. Aprila 2003 je bilo pozitivno ocenjenih 58 vlog podjetij, izplačani pa so bili zneski v višini 213 milijonov CZK (približno 6,5 milijonov EUR).

Priporočila politike

V zadnjih dvajsetih letih je bil izveden obsežen del akademskih raziskav, pridobljeno pa je bilo tudi veliko izkušenj v zvezi z grozdi. Spodaj so navedena celostna priporočila politike, ki temeljijo tako na preteklih in trenutnih študijah grozdov ter izkušnjah, kot tudi na izkušnjah petih držav v zvezi s strategijo grozda, zasnove programa grozdov in upravljanja grozdov.

Pet študij primerov, ki navajajo izkušnje v zvezi grozdi iz Slovenije, Slovaške, Poljske, Madžarske in Češke republike, obravnava številna orodja politike in pobude za neposredno ali posredno spodbujanje razvoja grozdov. Izstopa nekaj dobrih praks, kot je slovenski pristop od zgoraj navzdol/od spodaj navzgor za oblikovanje tako medresorskega omrežja ministrstev, kot tudi omrežja podjetij, Madžarska panonska pobuda za rast, ki daje celovit koncept regionalnega razvoja, Češki model sodelovanja grozdov in Poljski regionalni inovativni pristop. Analize študij primerov držav potrjujejo pomembnost do sedaj identificiranih splošnih priporočil glede politike v zvezi z oblikovanjem in vzdrževanjem grozdov.

Medtem ko večina priporočil politike velja za večino držav, je cilj tega dokumenta spodbujati nadaljnje študije v zvezi z ukrepi za merjenje posebej izbranih grozdov v državah, v katerih so nedavno izvedli politične in gospodarske transformacije in predstavljajo priporočila za države v srednji, vzhodni in jugovzhodni Evropi, še posebej tiste, ki so bile izpostavljene.

Strategija grozda

- **Uporaba opredelitve grozdov za identificiranje lokalnih in regionalnih konkurenčnih prednosti:** Grozdi so uporabno orodje za primerjanje industrij in identificiranje smernic, ki služijo za informirano sprejemanje industrijskih politik.
- **Spodbujanje grozdov za nadgradnjo konkurenčnosti in inovativnosti podjetij:** Člani grozda se zaradi združevanja ključnih virov, procesov kolektivnega učenja in tekmovanja, ki spodbujajo hitrejši razvoj inovacij na področju procesov in izdelkov, lažje soočajo s pritiski, povezanimi z mednarodno konkurenco.
- **Vgrajevanje grozdnega pristopa v zasnovo in izvajanje regionalne in lokalne razvojne politike:** Regionalna razvojna politika mora okrepiti regionalni institucionalni sistem, kar omogoča učinkovitejšo izrabo sredstev Evropske unije in vgrajevanje neodvisnih regionalnih programov, ki so prirejeni lokalnim potrebam. Koncept grozda pomaga pri spodbujanju lokalnih in regionalnih izgradenj kapacitet.
- **Uporaba grozdov za vzpodbujanje lokalnega razvoja in krepitev MSP:** Spodbujanje grozdov se lahko uporablja za doseganje širokega spektra lokalnih razvojnih ciljev, kot so podpora MSP, ustvarjanje delovnih mest in nadgradnja znanja, ki so lokalno pomembni in se odražajo v večji blaginji na regionalnih in nacionalnih nivojih.
- **Vgrajevanje koncepta grozda v nacionalne strategije za pridobivanje in vključevanje neposrednih tujih investicij:** Države, kot sta na primer Švedska in Finska, so bile zelo uspešne pri pridobivanju investicij, ki so bile v določenih industrijskih sektorjih osnovane na strategiji spodbujanja in razvijanja pristojnosti grozda. S prepoznavanjem in izgradnjo lokalnih konkurenčnih prednosti, lahko države srednje in vzhodne Evrope uspešno vključijo neposredne tuje investicije.

Zasnova programa grozda

- **Dojemanje pomembnosti trajnostnega razvoja:** Politike grozdov morajo biti zasnovane ob upoštevanju dolgoročnih načrtov.
- **Spodbujanje pristopa po načelu nevmešavanja, ki jasno omejuje posredovanje države:** Podpora naj bo osnovana na jasnih kriterijih, ki so pogojeni s pobudami, osnovanimi na pristopu od spodaj navzgor, ki jih usmerjajo podjetniki sami in ki imajo dokazljiv potencial za trajnostni razvoj.
- **Izgradnja javnega-zasebnega partnerstva za razvoj konstruktivnega dialoga, ki je namenjen prepoznavanju lokalnih razvojnih potreb:** Mreženje lokalnih partnerjev igra zelo pomembno vlogo pri razvoju lokalnih območij, tako v gospodarskem, kot tudi v socialnem smislu. Izmenjava med podjetniki, civilno družbo in javnimi organi lahko pomaga pri vzpostavljanju večje dinamičnosti v lokalnih gospodarstvih.
- **Vgradnja koncepta socialnega kapitala:** Posebno pozornost je treba posvetiti izgradnji socialnega kapitala med člani grozda, s pomočjo vključevanja sredstev, namenjenih za to nalogo, v oblikovanje programa.
- **Spodbujanje medresorskega sodelovanja, ki služi za oblikovanje »grozdov politik«:** Za doseganje sinergijskih učinkov je treba politike za izboljšanje regionalnega razvoja, za krepitev MSP in povečevanje inovacij previdno usklajevati. Pri doseganju teh ciljev bo v veliko pomoč oblikovanje medresorskih skupin, pri čemer je treba upoštevati številne vidike grozdov.
- **Spodbujanje ocenjevanja:** Uporabljene politike in programe je treba neprenehoma spremljati in ocenjevati. Opredeljevanje grozdov je treba izvajati redno, kot inštrument za merjenje industrij/sectorjev in za prepoznavanje potreb industrije.

Upravljanje grozda

- **Izgradnja kritične mase informacij, znanja, usposobljenosti in tehnologije,** ki bo skupinam podjetij omogočala izkoriščanje novih organizacijskih modelov in tehnologij, kot pomembnih poslovnih priložnosti.
- **Vlaganje v upravljanje omrežja in izgradnjo socialnega kapitala,** med drugim tudi s pomočjo izobraževanja mrežnih posrednikov in izbire upraviteljev grozdov.
- **Povečevanje produktivnosti** s pomočjo povezane komunikacije in informacijskih povezav, posebnih izobraževalnih programov in programov usposabljanja ter lokalnih preskrbovalnih verig.
- **Povečevanje inovativnosti** s pomočjo skupnih raziskav in razvoja ter sistema zunanjih raziskav in razvoja.
- **Povečevanje odprtosti** s pomočjo vnašanja novega znanja, virov, tehnologij in izkušen novih članov ter s pomočjo spodbujanja povezovanja z mednarodnimi mrežnimi strukturami.

© OECD 2005

Ta povzetek ni uraden prevod organizacije OECD.

Reprodukcija tega povzetka je dovoljena pod pogojem,
da so navedene avtorske pravice organizacije OECD in naslov izvirnega dokumenta.

**Večjezični povzetki predstavljajo prevedene izvlečke iz dokumentacije
organizacije OECD, ki je bila prvotno objavljena
v angleškem in francoskem jeziku.**

**Ti so na voljo brezplačno v spletni knjižnici organizacije OECD na naslovu
www.oecd.org/bookshop/**

Za dodatne informacije se obrnite na OECD, Oddelek za pravice in prevode,
Direktorat za odnose z javnostjo in komunikacije.

rights@oecd.org

Faks: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Obiščite našo spletno stran na naslovu www.oecd.org/rights/

